

EDINOST

Glasilo Slovenskega političnega društva za Primorsko

SV očitosti je mož.

«EDINOST» izhaja 2 krat na teden vsako srede in sabote o poludne. Cena za vse leto je 6 gl., za pol leta 3 gl., za četrt leta 1 gl. 50 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri opravištvu in v traških v Trstu po 3 kr., v Gorli in v Ajdovščini po 6 kr. — Naročevske reklamacije in inserate prejema Upravištvu, via Terreste, «Nova tiskarna».

Vsi dopisi se pošiljajo Uredništvu «via Terreste». «Nuova Tipografia»: vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Inserati (razne vrste naznana in poslanice) se zaračunijo po pogodbi — prav cenó; pri kratkih oglasih z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Vabilo na naročbo.

Nanašaje se na zadnje naše vabilo, izražamo nado, da se naši prijatelji in znanci potrudijo, da se razširi krog naših čitateljev. Naše dosedanje naročnike, kateri nam gotovo še dalje zvesti ostanejo, pa prosimo, naj naročbo ob pravem času ponovó, da se pošiljanje lista ne pretrga.

Naročniki v drugih krajih naj nam blagovoljno pošljejo denar po poštni nakaznici, ker je to najcenejša in najsigurnejša pot. Tudi nekateri stari dolžniki naj se zdaj omajejo.

Nekaterim gospodom smo poslali list na ogled. Ako se ne mislijo naročiti, naj ga blagovoljno vrnejo.

Naš list stane za vse leto 6 fr., za pol leta fr. 3, za četrt leta fr. 1 i pol, za 1 mesec 50 soldov.

Uredništvo in Upravištvu.

Narodnost in država.

(Drugi del).

V prvem delu naših člankov smo dokazovali, kako malo bivši minister Kremer pozna Avstrijo in posebno v njej živeče Slovane; zdaj pa se hočemo lotiti tudi sklepov, katere on izvaja iz svojih slabih premis.

Svet ponuja nam jako spremenljivo sliko; država in narodi nastopajo, mogočni narodi propadajo, iz malenkostnih začetkov nastajajo zopet nove krepke države in tako se vedno v kolobarji vrti osoda človeštva.

Kakor se nekateri ljudje odkljujejo po posebnem značaju, po posebnih krepostih in zmožnostih, prav

tako je z narodi; nekateri postanejo krepki, mogočni, drugi ne morejo nikoli priti do svetovno merodajne stopinje. Uzorne pravice ni na svetu mej življenjem posameznih ljudi in narodov; izravnana pravica je le v tem, da vsa svetovna bitja imajo enak začetek in enak konec, kar je mej začetkom in koncem, to je boj, torej zmaga ali propad.

Kakor pri ljudeh, kažejo se tudi pri narodih razni izrodki in to največkrat zaradi neugodnosti razmer, slučaj dostikrat odloči srečo ali nesrečo narodov. Da se reči na svetu tako godó, skoraj ni pripisavati nepravilnosti, ampak naravnej potrebi. To je resnica, železna sila, katera se ne da krotiti.

Vsi jednaki v svetovnem življenju ne bomo nikoli in naj utopisti in zmotnjaki še toliko pridigajo o enakosti in pravici vseh od vsega. Najnovejša doba je znašla nove ime za pojem, katero je staro, kakor svet, in to ime je «Asocijacija» ali združenje. Ta beseda ne pomenja prav nič družega, nego združenje mnogo slabotnih, da se morejo skupno ubraniti močnejemu; ali ta prikazen se ponavlja od začetka sveta. Neka enakost interesov je vedno dajala vzrok in navod k temu.

Ali ta skupnost interesov je mogla biti različna. Pri sorodnih rodovih sta bila nagib družanju rojstvo in jezik, iz takih združevanj so nastali polagoma narodi in narodne države. Ali tudi čisto materijalni uzroki, kakor geografična lega, historiška prošlost, ali tudi čisto idealni nagibi, kakor na priliko vera, bili so vzrok združevanju,

Iznemadilo bo čitatelje nenavadno število djanj; Mrčchakatika jih ima 10.

Kakor v vsakej indijskej drami tudi tukaj nahajamo tako zvani monologom — prošnjo za srečno dovršitev djanja.

Potem se prikaže ravnatelj gledišča in naznanja, kaj se bo igralo.

V prvem djanji nastopi Maitreja, brahmanco in burklež v Čarudatovej⁷⁾ hiši v rokah držeč plašč, kateri ima Čarudatu izročiti od Čurnavrdha. Čarudatta je namreč bil po samej darežljivosti osiromašil, in je ravnokar opravljal daritev bogovom.

Ko je poslani plašč sprejel, začel je tistikovati, kako zlo je uboštvo. Med tem nastopi Vasantasena, hetera, za katero je hitel parasit, Samsthanaka, kraljev svak in njegov sluga Shavaraka. Samsthanaka se je namreč zahvanil trudit Vasantasenino ljubezen si pridobiti; deklica pa ga ni hotela, odločno je odbijala vstijveca in v zadregi služabnice na pomoč klicala. Da bi mogla tiho ubežati, sname si Vasantasena vsó zlatnino (Indinje nosijo tudi na nogah zlate prstane — nupura).

H krati pa je opravil Čarudatta svojo daritev in ukazal Majtreju, inč vpaliti in stranska vrata odpreti; služabnica Radanika jih odpre. V temoti pa so se Samsthanakovi pajdaši Radanike lotili, ker so mislili, da je Vasantasena. Maitreja odločno brani služabnico. Odhajaje nalaga Samsthanaka Maitreju, naj poroča Čarudattu: «Dobrovoljno mi prepusti Vasantaseno, potem sva dobra prijatelja, če pa želji ne ustrežeš, tožim te pri sodišču».

Čarudatta zdaj zapove (kazoč na Vasantaseno) «Radonika! hladno uže prihaja,

⁷⁾ Čarudatta je trgovec.

in prav iz teh uzrokov so nastale mešane države, katere so prav za prav sad kesnjeje kulture, ko je uže nastala vzajemnost interesov, mej tem ko so narodne države sad narave, notranjega nagiba.

Prve in zadnje imajo isto pravico obstoja, saj narava sama terja, da je mej narodom in narodom neka meja, nek prelaz, kakor se to kaže na severnej meji Francije, kder je od starih časov sem mešano ljudstvo, kakor sploh na narodnih mejah.

Nastale so vsled tega mešane države, kakor Burgundska, katera je obsegala dele Dofineje, Savoje in sedanje Švicarske, in burgundska država je bila pozorišče mnogih bojev mej Nemci in Francozi, dokler so jo raztrgali, ali k ljubi temu so iz nje nastale zopet nove mešane države, kakor Švica in Savoja, in posebno Švica kaže potrebo mešanih držav, kajti ona po nekakem dela mejni prelaz mej Francoskim, Italijanskim in Nemškim narodom.

Stvarjenje enake baže je bilo tudi Nizozemsko v srednjem veku, ta mešana država je bila tudi prelazna mej Germanskim in Romanskim življenjem. V sedanjem času ima Belgija isti namen.

Enake prikazni so tudi v vshodu, kder se srečuje Germanski in Slovanški element. Tam je bilo še v srednjem veku vse polno mešanih, germansko-litvansko-slovanskih rodov in držav, katerih je nekoliko pogoltnola Nemčija, nekoliko pa si prisvojila Rusija, velik del teh ljudstev pa je prišlo pod Avstrijo, katera, kakor kedaj Burgundska proti zahodu, pred-

nesi sinu Rohasenu plašč, da se ne prehladi. (Jej da plašč).

Vasantasena (sama sebi). «Ah on misli, da sem Radonika, prijetna vonjava plaščeva glasno pričá, da še Čarudatta ni umrl svetu. (Pokrije Rohana).

Na to zaukaže Čarudatta, naj mu sina v hišo prinese. Vasantasena pa ne odgovori ničesar, da ne bi se ovadila. To pa hudo žalosti siromaka, ker je mislil, da ga je celo služničad začela prezirati.

Zmoto mu razjasni zdaj Maitreja in reče, da je ona deklica Vasantasena, v katero se je bil zaljubil, ko se je šetal na vrtu kamonega templja (kama — Bog ljubezni).

H krati pa naznani Maitreja, kar mu je bil Samsthanaka naročil. Zarad tega poprosi Vasantasena Čarudatta, naj jo Maitreja spremlja takoj domu, kajti ona neče dobrega Čarudatta v nesrečo pahnoti; le svojo zlatnino in svoje dragocenosti bi rada tam shranila. Nekaj časa se obotavlja Maitreja, ker se prě boji, kajti noč ima svojo moč, konečno pa se vender da prepovori in jo spremi domu, pa ne se svetilnicami, ampak o luninem svitu, kajti gospodar je tako ubožal, da svetilnice uže dolgo niso imele olja.

V drugem djanju vidimo Vasantaseno zamišljeno. Njena služabnica jo vpraša, jeli ljubi brahmana, ali trgovec, ali kraljevega sorodnika, hetera pa odgovori, da je njeno srce udano Čarudattu, kajti če deklica tacoga ljubi, ki je ubog, potem se ogne klevetanju hudobnih jezikov.

Zdaj priteče posestnik kopeli, ki je v igri vse izgubil in se postavi kakor kip, za njim prhitita gospod igre (Spielhalter) in še eden igralec, razgovarjaje se in zapazita ubeglega igralca in se takoj sporazumeta in začneta igrati. To pa je onega,

stavlja neko neutralno ozemlje proti vshodu. Avstrija je bila od nekdanj posredovalni član mej nemškim in slovanskim, nemškim in ogrskim in nemškim in italijanskim življenjem.

Pisatelj trdi, da je Nemčija uprav po Avstriji svoj upliv obveljavila na Balkanu in na Donavi do črnega morja. — Vsakemu mora torej jasno biti, da je tako mešano državno bitje, kakoršno je Avstrija, prepotrebno, saj to uže geografična karta kaže. — Iz tega je tudi razvidno, zakaj leže take mešane države vedno mej dvema in več etnografično popolnoma ločenimi ljudstvi, in sledi, da take mešane države imajo vedno le posredovalno, a ne aktivno vlogo; zatorej ni mogla Avstrija, akoprem je uže hrepenela po svetovnej vladi, nikoli zasledovati odločnih, vedno enakih političnih ciljev, kakor se je to godilo v čisto narodnih državah z najboljšim uspehom. Le v mešanjej državi je omahljiva politika mogoča, da celo potrebna. Ali taka država je toliko večim nevarnostim izpostavljena, kolikor več različnih elementov ima v sebi, in kolikor obširnejša je. Ločivni nagibi v takih državah so v posebnih dobah močnejši od edinjujočih in navadno drži tako državo le materijalna sila skupaj. Kakor hitro ta odjenja, razpadejo take države. Tak izid je bil uže se staroveškimi mešanimi državami, tako na priliko iz Rimsko, katera se je razdrobila najprej v dva dela, kakor hitro ni več vojska zadostovala in je stara državna ideja zgubila svojo moč, potem pa razpala. — Enako se je zgodilo z Bizantinskim carstvom in v še večej meri z arabsko svetovno državo

ki se je zatajil, tako razvnelo, da se je koj oglasil: «He, jaz tudi hočem igrati». «Nu, zdaj te imava, Ti grdoba grda Ti, zavpijeta igralca, »plačaj, ali pa batino!« ker pa ne more plačati, hočeta ga na trgu prodati. V tem hipu priteče igralec Darduraka in se začne pripravati za igralcema in njima pesek v oči metati, kopelniku pa ukaže, naj beži. Kopelnik se ravna po njegovem naročilu in priteče k Vasantaseni hiši in prosi zavetja. Ko pove, da je v službi Čarudattovej sprejme ga Vasantasena z veseljem. Ko kopelnik to zapazi, vsklikne veselo: «Blagi Čarudatta, Ti si edini, ki prav za prav živiš na svetu, vsi drugi le dihanje.»

Na to pa kopelnik pripoveduje Vasantaseni, da zdaj pravga opravila nema več, odkar je Čarudatta osiromašil, da živi samo ob igri, in da mu teč ta dva za petami, katerima je deset zlatov dolžan. Blaga Vasantasena takoj sname zlatnino z rok, izroči jo služabnici in jej zapove, naj potolaži nadležnežu.

Potem pa pripoveduje sluga, da je Vasantaseninega leva, ki je bil ušel iz hleva na trg in tam ubozeza Čarudatta nabodel, ukrotil in siromaka gotove smrti rešil, zdaj ves Udžaji:**) hvali njegov viteški čin. Pri tej priliki mu je nekdo ta krasen plašč vrgel čez ramena. Plašču pa je bilo vpisano ime: «Čarudattas». To začuvši ga Vasantasena z veseljem sprejme in vpraša po Čarudattu.

S tem se konča tretje djanje.

*) To je, da ne živijo tako, kakor bi postojalo samostalnim ljudem.

**) Mesto v zapadni Indiji, kjer se vrši ta igra in kjer je največ pisateljev glediščnih iger živejo.

(Dalje.)

